

zdrav, se mu k večjemu očita sedanja lenoba, kar ga še bolj omaloduši.

Ob koncu 8. šolskega leta pa bi rad videl ta izkaz. Mnogokrat prelistan, pretipan in neredkokrat opremljen z mastnimi in črnimi lisami, bo tiskovina vsekakor vse prej nego lična. In tako stvar naj dobi učenec ob izstopu iz šole za slovo v roke! Li ne bi kazalo, dati mu vsaj sedaj nekaj novega in ličnega? Tudi oče podari sinu novo obleko, kadar le-ta ostavlja rojstni dom!

Z »Izkazom« pa tudi starši šolske mladine ne bodo zadovoljni. Izdajati jih je dvakrat na leto, sem odsvetoval že l. 1919. Izdajanje šolskih izpričeval ni bogve kakšen trud, in če bi bil, smo kot učitelji dolžni, otroke večkrat v letu z njimi razveseliti.

Osnovna šola ni srednja šola, sicer pa bo le ta odslej v tem oziru ugodnejša, kajti tu imajo mesečne konference, po katerih se učenci obveščajo o svojem napredku s hvalo ali grajo, dobro vedoč, da so ta vzgojna sredstva velike važnosti. Znano je, kako se otroci vesele novih šolskih naznanil, a sedaj tega veselja ne bo, vsaj pri mnogih ne, ki bodo morali vedno znova videti prejšnje grehe.

»Matični list« kot interna uradna tiskovina se bo morda obnesel. Škoda bo le tistih duplikatov, ki se bodo morali pisati za »večne« selilce, kajti če se seli učenec v drugič, se bo moral popraviti drugi prepis za tretjo šolo, ker si mora vendar vsaka šola, recimo v svrhu statistike in kronike, ohraniti izvestnih podatkov tudi o učencu, ki jo je le mimogrede posečal.

Najbolje bi bila kombinacija: »Matični list« s četrtletnimi rubrikami in dosedanja šolska naznanila. Na ta način bi bilo ustrezno šolski mladini in staršem* pa tudi psihologom in morebitnim — biografo.

J. Kovačič.

Šolski vrtovi in mesta.

Uvedba kmetijsko prirodnoznanega pouka v naše osnovne šole zahteva urejenih šolskih vrtov, ki naj služijo kot nazorilo pri tem pouku. Razveseljivo je, da so začeli mnogi učitelji vrtnarji preurejati šolske vrtove, ker se zavedajo, kolikoga pomena je kmetijsko prirodnoznanstveni pouk in urejen šolski vrt za vzgojo in praktično-izobrazbo naše mladine. Kdor ima zmisel za resnično vzgojo in napredek našega naroda, ta bo podpiral to prizadevanje. V prvi vrsti so v to poklicani naši lokalni faktorji: **krajni šolski sveti in občine**. Žal pa, da ravno te korporacije, ki so najbolj prizadete na stvari, ki bi imele od uspešne izvršitve tega načrta največ koristi, le malo pomagajo, pogostokrat vsled nevednosti in nepoučenosti celo nasprotujejo prizadevanju učitelja vrtnarja. To nas ne sme plašiti. Namen je dober, misel je zdrava in realizacija nujno potrebna. Potom tega pouka moremo nadalje in v naši najsigurnejši zainteresirani narod za šolo in pridobiti zanjo njegovo naklonjenost. Učitelj, ki kaže za ta predmet zanimanje in v tem smislu deluje, ve, da je kmetijsko prirodnoznanstveni pouk in šolsko vrtnarstvo ona vez, ki bolj ko vse druge veže šolo z domom.

* Saj je znano, da pametni starši itak shranjujejo stara izpričevala svojih otrok le-tem za spomin.

mutilo njihove radosti, jer vele: ta mora da je Srbini, jer lepo srpski govori.

U novom sam se ambijentu brzo snašao, premda sam došao u posve nove prilike, među nove ljude i običaje. Selo je bilo na drumu. U njemu nije bilo ništa osobito. Škola stara i zapuštena. S djetom sam se brzo upoznao i prijateljio, jer su vrlo bistra duha i otvorena. Brzo shvaćaju i dobro pamte. U školu idu vrlo rado. Ni druga okolišna sela nisu se ničim razlikovala. Mnogo se razlikuju od naših primorskih sela. Kuće su u selu rasturene na daleko jedna od druge. Vrlo je malo ušorenih sela. Osim crkve, škole i kafane rijetko je naći drugih kuća napokup. Svaka je kuća u selu ogradena drvenom tarabom. U dvorištu ima još svaki seljak osim kuće i kačaru (hambar), smočnicu, a poneki i šupu. Staje nemaju kot kuće. Kuće su sve prizemnice, građene od opeka, ili drva. Izvana su sve lijepo okrečene, te čine vrlo ugodan dojam. Svako selo u Srbiji ima svoju općinu. Vrlo je malo sela i bez seoske kafane. Tu se dnevno sastaju seljači čitavog sela, te raspravljaju dnevna pitanja sela. Tu se ponajviše govori o pijacu i o svemu gdje su seljački interesi zastupani.

Narod je u ovom kraju vrlo bogat. Zemlja je ravna i plodna. Ni najmanjeg

Vprašanje je, kakšno stališče naj zavzamemo za mestne šole.

Nemški zdravnik Schreiber (l. 1808.) se je posebno zanimal za reformo vzgoje mestnih otrok. Po njegovem prizadevanju so ustanovili sredi minulega stoletja v nekaterih mestih velike vrtove, ki nudijo otrokom v prostem času zdravo bivališče in igrišče v prosti naravi. Imajo pa ti vrtovi tudi praktično stran, seznaniti mladino z delom in se z njim okoristiti. Ta prekoristna naprava se je vrlo obnesla in se je kmalu razširila po mnogih nemških mestih v veliko korist mladine in v veselje staršev, ker je odtegnila deco brezdelju, postopanju in pocestnemu potepanju ter jo navaja k zdravemu razveseljevanju in jo uči koristnega dela.

Tožbe o naši mladini se množe, njeno vedenje ni razveseljivo. Brezdelno postopanje in razne nerednosti so na dnevnem redu. Nisem nasprotnik športa, a neprestanega premetavanja žog je menda več kot dovolj. Mnogi starši so se že zatekli k svojim učiteljem, naj skušajo to preprečiti, saj jim strgajo toliko obleke, da jim je ne morejo sproti nadovoljiti. Kako vplivajo te divje igre na vzgojo mladine in njen napredek, v tem so edini vsi treznomisleči učitelji. O tem so tudi že govorile učiteljske konference.

Razumeti pa je treba prav. Nismo nasprotniki športa in telesne vzgoje. Smo za to! A ta mora biti smotrna, uči naj se pod nadzorstvom in strokovnim vodstvom. Potrebna je telesna vzgoja, zato se vнемamo za telovadbo, otroške igre in vsako telesno vzgojo, ki je smotrna, ki krepi otrokovo telo, plemeniti njegovo srce in navaja k delu.

V dosegu tega cilja ne najdemo boljšega sredstva, kakor je uvedba šolskega vrtnarstva tudi za mestne šole.

Mnoge naše mestne šole nimajo vrtov ali pa neprimerne, ki ne morejo vstrezati svojemu namenu. Nujno je tedaj potrebno, da ustanovimo v naših mestih centralne šolske vrtove. To misel sem sprožil pri lanski učiteljski konferenci za Ljubljano in upam ne brez uspeha.

Ustanovitev in uvedba šolskega vrtnarstva je iz higijeničnih in vzgojnih ozirrov potrebna. Vsako leto čitamo v naših časopisih pritožbe o poškodbah in uničevanju mestnih nasadov in izprehajališč. Tu ne bodo pomagale mnogo vse odredbe ne straže. Treba je vzgoje srca, vzgoje čuta za lepoto in spoznanja, koliko truda, dela in časa je treba, predno vzgojimo nekaj lepega. Če bo imela naša mladina ta čut, če se bo zavedala ob pogledu lepih nasadov obilega truda, ki ga je bilo treba predno je bilo vse to vzgojeno, izginita bo vsa dosedanja surovost in škodoželjnost.

V lepo urejenem šolskem vrtu, kjer bo mladina sodelovala sama pri vzgoji kultur, bo spoznala vrednost dela, v njej se bo vzbudila ljubezen do lepe narave, pravi čut do lepote. Ta čut bo boljši varuh javnih nasadov kakor vsi opomini, vse straže in odredbe ali celo kazni.

Na naših mestnih šolah je sicer majhen odstotek kmetskih otrok, katerim bo ta pouk koristil neposredno. Pa če je ta procent še tako majhen, ima iste pravice zahtevati pouk, katerega so deležni tovariši in tovarišice na deželi. Morda imajo še večjo pravico, ker bo okoliščina, da

kamenčica nema nigdje. Zemlju obraduju modernim plugovima. I drugih zemljoradničkih sprava imadu, kao vršalica, trijera i. dr. Kraj je obrastao lijepim šumama, a imade i mnogo sjenokoša. Ponajviše se timari krupna stoka: krave i volovi. Ovaca je vrlo malo. Od ratnih se posljedica narod vrlo brzo oporavlja. Hambari su već puni žita, a stoke imade i za izvoz. Sela su ponovno oživila. Nigdje se u selima ne osjeća već rata. Rijetko se još tu i tamo čuje gdje nesretna ljuba tuži za izgubljenim vojnom. Nedjeljom natječu se momci tko će proć, da povede kolo, a lukavi cigo raspljuje ih svojom svirkom i pjesmom, pa izmamljene im „banke“ veša za reklamu na luk. Seljak je upravo raskošan. Imade svega u izobilju: mesa, žita i vina. O svečanostima, kao o krvidnoj slavi, zavjetini, Božiću, Uskrsu i svadbama troši: ledo bacu, te u tim danima više potroši nego u čitavoj ostaloj godini. Često im je nema svečanosti bez „pečenice“ (pečeni odojak). Na jednoj svadbi zakolje se i do 50 prasadi, a popije se 3—4 hl vina i rakije. U tim se danima ne štedi, inače seljak pčve priprosto živi. Hranu sprema vrlo primitivno. Hrane se ponajviše „projom“ (kruh od samog kukur brašna). — U vrijeme najvećih poljskih radnja nastabije se hrani, a zimi najbolje, kad najmanje radi. Prije rata na-

bivaju v bližini mesta, zahtevala od njih boljsega in intenzivnejšega znanja in dela njihovi stroki.

Velik procent naših solarjev pripada obrtnemu in uradniškemu stanu. Tudi tem je potreba tega pouka.

Želja vsakega obrtnika je doseči prej ko mogoče samostojnost. Vsak si želi pridobiti zemljišča na katerem si ustanovi svoj dom. To stremljenje moramo podpirati, ker je velikega pomena za zdrav razvoj obrtnega stanu. Šolsko vrtnarstvo lahko veliko pripomore k uresničenju tega važnega socialnega vprašanja. Znanje, ki si ga bodo pridobili učenci v osnovni šoli, jih bo navdušilo in jim nudilo tudi potrebnega znanja pri izvedbi željenega načrta. Na podlagi pridobljenega znanja si bo ustvaril lahko res nekaj dovršenega. Kolonije obrtnikov in delavcev mnogih, zlasti nemških mest, kažejo pestro sliko. Hišice sredi vrtov z lepimi nasadi in cvetjem so pravi raj. Tu je temelj rednega in srečnega življenja, kamor nima dostopa pogubni alkohol in vse kar ga spremlja. Kako pa je v tem oziru pri nas?

Pa naj postanejo naši učenci(ke), uradniki te ali one stroke, pridobljeno znanje jim bo koristilo če bodo službovali v mestu ali na deželi. Posebno slednjim. Kako nesrečne se počutijo uradniki na deželi, ki so bili vzgojeni v mestu. Ne poznajo narodnega delokroga in teženj, vse jim je tuje. Tuji pa so taki uradniki tudi ljudstvu, kar pa je obema v veliko škodo.

Kdor je potoval po raznih mestih je videl s cvetjem in zelenjem okrašene hiše in cele ulice, kar daje mestom posebno prikupljivo lice. Kako je v tem oziru pri nas? Manjka čuta za lepoto, pa tudi potrebnega znanja. Šolsko vrtnarstvo bi storilo lahko tudi v tem oziru mnogo v okrašenju naših hiš.

Da imajo mestne občine primerne sveta na razpolago o tem ni dvoma. Svet, ki je danes v najemu in ga izkorišča drugi, bi bil v kratkem času kraj dela in veselega življenja za našo mladino. Tak centralni vrt bi moral biti dovolj velik in urejen po načrtu, kakor ga je odobril oddelek za prosveto. Z vrtovi bi bilo združeno otroško igrišče po geslu: delu, razvedrilu in zdravju.

Na njem bi se gojile vse zahtevane panoge: sadjarstvo, zelenjadarstvo, cvetličarstvo in čebelarstvo. Po možnosti tudi reja kokoši in kuncev.

Vrt bi upravljal po enotnem načrtu učitelj-vrtnar. Ta bi sestavljal delovni red in poučeval učence in učenke višjih razredov tako, da bi bili v gotovem redu deležni pouka in dela v vseh naštetih panogah.

Učenci in učenke bi opravljali vsa dela na centralnem vrtu sami pod vodstvom učitelja-vrtnarja. Pridelki bi bili njihova last, ki bi je bili deležni po pridnosti in zanimanju.

Vsem, ki je mar zdravje, dobra vzgoja in sreča otrok, upoštevajte dane nasvete. Osrečili bodete našo mestno mladino in pomagali vzgojiti zdrav in deloljuben naraščaj.

Ta pouk in delo na centralnem šolskem vrtu lahko tudi prav mnogo pripomore do spoznanja, koliko truda in dela, pa tudi znanja je treba producentu, predno more nuditi konsumentu potrebnih pridelkov. To opazovanje bo uspešno blaži-

rod je oskudijevao na novcu, a sada imade ga dosta. Do njega dolazi laka, pa ga lako i troši. Duha su špekulativna. Svi su trgovci i svima taj zanat dobro uspijeva. Svake je sedmice u sreskoj varoši u određeni dan „pijac“, pa tu dolaze seljaci i razni trgovci iz bliza i daleka, pa se tu mešetari: nešto prodaju, a drugo kupuju i opet prodaju.

Iza rata se svuda već opaža znatan progres. I zadrugarstvo se počelo lijepo razvijati. U mejem su selu tri zadruge: kreditna, potrošačka i mlekarska. Mlekarska je radila i za vrijeme rata. Vodio ju je J. P., sadašnji zastupnik. U narodu je ostavio vrlo lijepu uspomenu, te se njega sjećaju svi kao svog dobrog prijatelja i branitelja od austrij, okupator, vlasti. U tom je kraju bilo za vrijeme okupacije još i drugih Hrvata i Slovenaca — časnika i svi su ostavili u narodu časnu uspomenu poštenih i narodnih ljudi, toga radi narod u tom kraju mnogo cijeni prečane i upravo im se divi.

Predratna se Srbija mnogo zauzimala za pučko školstvo i bila ga podigla na dosta visok stepen. Odgojila je bila već lijep kadar učitelja, koji su u Srbiji jedan veliki i odlučujući faktor. Svoj patriotizam i idealizam dokumentoval su i u ovom ratu, te ih je relativno prema drugim stateljima najviše nastradalo. Država je zbog

lo naraščajoče nasprotstvo med meščani in kmetskim prebivalstvom.

Skulj Andrej.

Iz Jugoslavije.

— **Napredek naše organizacije.** S l. tek. mesecem je pričel poslovati skupen urad za upravo listov, ki jih izdaja naša organizacija. Dobili smo enotno in skupno upravo naših listov, ki je zvezana z glavnim blagajništvom našega poverjenišva UJU. S tem je omogočena točna evidenca naročnikov na posamezne liste in na organizirano in neorganizirano učiteljstvo v Sloveniji ter na naročnike naših listov izven učiteljskih krugov. Skupna uprava bo močna opora našemu temeljitemu delu na organizacijskem polju. Dajala nam bo jasen upogled v naše stanovske vrste in bo omogočila točno dostavljanje naših listov in evidenco izprememb članstva v posameznih društvih. **Centralna uprava listov in blagajništvo poverjenišva UJU v Ljubljani bo torej obveljala upravo »Učiteljskega Tovariša«, »Popotnika« in »Zvončka«** ter glavno blagajno našega poverjenišva UJU. Lokal in opremo je dala Učiteljska tiskarna in se nahaja nad sobo strokovnega tajništva UJU in uredništvom Učiteljskega Tovariša, v I. nadstropju Učiteljske tiskarne Ljubljani, Frančiškanska ulica šte. 6. Vodstvo urada je prevzel novi blagajnik tov. Fegic. Vse upravne zadeve je torej naslavljati na novi naslov.

— **Novo glasilo jugoslovanskega učiteljstva v Skoplju.** V Skoplju je pričel izhajati nov učiteljski stanovsko politički list »Prosvetni Glasnik«. Urejuje ga tov. Sava M. Milosavljević, izdaja ga pa Org. učit. akc. društvo »Zavičaj«. Kakor smo že svoječasno poročali, si je učiteljstvo južne Srbije ustanovilo v Skoplju svoje učiteljsko tiskovno društvo in učiteljsko tiskarno. Sprva je pričela tiskarna izdajati ilustrovani mladinski list »Zavičaj«, ki prihaja tudi v učiteljske vrste v Sloveniji, sedaj pa je pričelo učiteljstvo, zbrano okrog tiskarne, izdajati tudi stanovsko — političko glasilo **Prosvetni Glasnik**. List je izrazito stanovski in prinaša v prvi številki razprave najaktualnejših stanovskih vprašanj in pregled o učiteljskem gibanju v naši državi iz vseh pokrajin. Iz Slovenije omenja zadnje predavanja tov. Crnojoja v Šmartnem pod Šmarno goro. List je prav spretno urejevan in stopa s simpatičnimi članki s prvo številko v borbo za modernna načela v šolski zakonodaji. Prepričani smo, da se bo moč novega glasila pokazala tudi pri okrepitvi naše organizacije v južni Srbiji. Novega borca za naše stanovske pravice iskreno pozdravljamo! Skoplje je pa postalo s tem kulturno prosvetno središče jugoslovanskega učiteljstva in bo važna postojanka za UJU. Dosedaj so bili prosvetni centri, kjer so izhajala učiteljska glasila Beograd, Kragujevac, Novi Sad, Sarajevo, Split, Zagreb in Ljubljana, sedaj so te prosvetni centri izpopolnili še s Skopljem in nam ostane nepopolnjen samo še teritorij Črne gore. Prepričani smo, da bodo ti naravni kulturno - prosvetni centri tvorili tudi v bodoče naša prosvetna središča prosvetne uprave in tudi našega UJU in njega poverjeništev.

— **Ljudskošolskemu učiteljstvu.** »Akademski socialno-pedagoški krog« je priredil dne 9. jan. diskusijo o l. členu zakonskega načrta za narodne šole, katere

velikih izdataka za vojsku finančno slabo stajata, pa nije svoje činovništvo posve obzbedjivala. Osobito je učiteljstvo bilo slabo plaćeno, pa je masa učitelja bježala u druge unosnije službe i time slabila snagu učiteljstva i školstva. Preparandije su dobro uređene. Na njima predavaju najsposobniji profesori. Učitelji, premda ranije slabo plaćeni, uživaju u selu veliki ugled. Narod je uvijđao njegovo slabo materij. stanje, pa ga je darivao i ublaživao mu nevolju. Dugotrajni rat mnogo je djelovao i prosvetno na seljaka. U vojsci je uvijđo važnost i moć škole, pa sada svi ratnici govore, kako se bez škole nemože i svi redovitu šalju svoju djecu u školu. Srpski je seljak vrlo praktičan i veliki računđizija, pa kad jednom upiše dijete u školu on hoće da mu nešto i nauči i zato vodi brigu o njegovom napretku.

Materijalno se stanje učiteljstva sada znatno popravilo, pa je učiteljstvo prilično zadovoljno i zato mnogo radi i u školi i u narodu. Mnogo se bavi i politikom. Učitelj je u selu sve i sva. Bez njega ništa niti počne, niti svršši. Mladji su učitelji, osobito oni koji su bili u ratu, zbog različitih razloga udarili posve u lijevo. Svećenstvo je manje ugledno i manje važno u narodu. Vjerski je narod vrlo tolerantan. Crkvu pohadja malo.